Үчүнчү дәрс

Латын графикалы күрд әлифбасынын нөвбәти һәрфләринин охунушу ашағыдакы гајдадыр:

21.Rr-Бу сәсин тәләффүзү ики чаларлы олуб, бири Азәрбајчан дилиндәки р сәсини верир (bar-јүк, baran-јағыш), дикәри вурғулу гоша рр һәрфләрини хатырладыр (kur-оғул, fIrInde-тәјјарә).

22. Ss - Азәрбајчан дилиндәки с кими тәләффүз олунур (sal-ил, dest-әл).

23. S's'- Азәрбајчан дилиндәки ш кими тәләффүз олунур (s'ir- сүд, me's'- милчәк)

24. Tt - Бу һәрфин бир чалары Азәрбајчан дилиндәки т илә ејнидир, (tIme'-һәмишә, tIli-бармаг), дикәринин тәләффүзү үчүн дил үст вә алт дишләр арасинда өнә доғру узадылыр вә бу ан дилин учу дишләрә сыхылыр (tIma-хәсис, gotIn-демәк).

25.Uu- Азәрбајчан дилиндәки ү кими охунур (du-ики, usa-елә).

26.U'u'- Азәрбајчан дилиндәки у кими тәләффүз олунур. (du'-түстү, c'u'yin-кетмәк).

27.Vv- Азәрбајчан дилиндәки в кими тәләффүз олунур. (nav-ад, evin-севки).

28.Ww- Инклис дилиндәки w һәрфинә ујғун олан һәрфдир. (war-јурд, were-кәл).

29.Xx-Бу сәсин бир чалары Азәрбајчан дилиндәки кар х сәсини верир (xu's'k-бачы, xar-чәп,әјри), дикәри чинкинтили сәс олуб х-дан даhа чох ғ һәрфинә јахын тәләффүз олунур (mexel-архач, zexire-еһтијач).

30. Уу- Азәрбајчан дилиндәки ј сәсини верир (heyr-гајғы, dayin-вермәк).

31.Zz- Азәрбајчан дилиндәки з кими тәләффүз олунур (zaro-ушаг, gazIn-шикајәт)

FERHENG-ЛҮҒӘТ

Ser-баш, Por-сач, C'av-көз, Eni-алын, Buri-гаш, Poz-бурун, De'm-сифәт, Ru'-үз Go-гулаг, Le'v-додаг Diran-диш, Dev-ағыз, SIme'l-бығ,

Дәрси Халид ӘСКӘРОВ апарыр

ALFABE

LATÎNÎ					KÎRÎLÎ	
№	TÎPÊN ÇAPÊ		TÎPÊN DESTNIVIS		TÎPÊN ÇAPÊ	
DORA	YENGIR	YEN HUR	YENGIR	YEN HUR	kurdi	Azerbaycani
1	A	a	A	a	А	А
2	B	b	B	b	Б	Б
3	C	c	C	c	Щ	Ҹ
4	Ç	ç	Ç	ç	Ч	Ч
5	D	d	D	d	Д	Д
6	E	e	E	e	Ә	Ә
7	Ê	ê	Ê	ê	Е	Е
8	F	f	F	f	Ф	Ф
9	G	g	G	g	Г	Г
10	H	h	H	h	h	h
11	I	i	I	i	Ь	Ы
12	Î	î	Î	î	И	И
13	J	j	J	j	Ж	Ж
14	K	k	K	k	К	К
15	L	l	L	l	Л	Л
16	M	m	M	m	М	М
17	N	n	N	n	Н	Н
18	O	o	O	o	О	О
19	P	p	P	p	П	П
20	Q	q	Q	q	Q	–
21	R	r	R	r	Р	Р
22	S	s	S	s	С	С
23	Ş	ş	Ş	ş	Ш	Ш
24	T	t	T	t	Т	Т
25	U	u	U	u	Ö	Ү
26	Û	û	Û	û	У	У
27	V	v	V	v	В	В
28	W	w	W	w	W	–
29	X	x	X	x	Х	Х
30	Y	y	Y	y	Ј	Ј
31	Z	z	Z	z	З	З

"RE'SPU'BLIKA IRAQ"

Van rojana jI aliye' nes'ryata Azerbaycane' Dewlete' pIrtu'ka Tofik Gerayzade bI nave' "Re'spu'blika Iraqe'", bI zImane' azerbaycani hatiye wes'andIn.
PIrtu'ke'da derheqa dirok, bIneli, malhebu'n, cevgIre'dana Iraqe' tevi Welate' dereke u' pIrse'd mayin hatiye s'IrovekIrIne'.
Xudane' pIrtu'ke' bI hu'r gIli ser pIrse'd kurdan dIsekIne. Ew ser qewmandIna usa bI her ali dIsekIne, weki kIrIna re'jima Seddame' fas'ist te' ber c'avan.
Tofig Gereyzade dInivise, weki kurde'n Iraqe' ji mina kurde'n welate'n mayin time' bona azabu'na xwe radIbIne s'erkariya azaye'. Ser hime' peymana Se'vr, ku sala 1920-a nava Tu'rkiyaye' u' dewlete'n Antantaye' hatibu'ne dayine', weki destu'ra kurdan ji heye dewleta xwe c'e'kIn. Lema ji pey gellek xwin re'tInara hema ser hime' peymana jor goti sala 1922-a Dewleta Kurda hate damazrandIne', bajare' SIle'maniye' bu' serbajare' we'.
Hukumdare' we' dewlete' S'ex Mehmu'd al, ge'rb u' dIrave' we' dewlete da c'e'kIrIne'. Zu'tIreke' ew dewleta heyi kaf-ku'n kIrIn.
PIrtu'ke'da qewmandIne'd bI s'in, gIri gellekIn. Yek ji jI wan s'Ipu'ka bajare' Helebc'e'ye. Dirokzan ser qewmandIne' bu'yi derheqa qIrbu'na bIneliye' Helebc'e'ye bI dIle's'i dInivise u' su'ckare' we qetIla qurna XX-a ru'res' dIke.
PIrtu'k jI se'ri hetani kutasiye' bI hewasi u' bI dIle's'i te' xwendIn.
Xwendevane'n delal! Pas'wextiye' re'daksiyaye' pareke we' pIrtu'ke' bI kurdi bIwes'ine.

Xwendevane'n delal!
Bona wes'andIna rojneme' gellek dIjwari hene. Yek ji ewe, weki jI ru'ye' te'xnikaye'da wedeli dewsa herfa ş(ш)-s',ç(ч)-c',û(у)-u' te' wes'andIn.

Mesele:

S'e'r-шер	He'k-hек
S'u'r-шур	-C'av-чав.
Ru'-ру	C'ar-чар
Ku'r-кур.	

REDAKTOR Ahmede' HEPO

ENDAME'N RE'DAKSIYAYE':
Adile' CEMAL (dewsgIrtiye' re'daktor).
BaxIs' HUSE'YNOV
Bayrame' FETI
E'lmira HESENOVA
Huse'yn KURDOGLI
Kamile' EKBER
S'amile' SELIM
S'amo ARIF

Rojname II komite'ta wes'andina Dewlete' ya Re'spu'blika Azerbaycane' hatiye kIvs' kIrIne'.
Destu'rname N 291

Индекс: 66976

Гијмәти 50 гәпик.

ТЕМВЕ N 2167

Navnis'ana re'daksiyaye': 370604, Baku', soqaqa Gara S'ehera 7-a, 35

Үнван: 370604, Бакы, 7-чи Гара Шәһәр күчәси, 35
«Голос Курда». Адрес редакции:
370604, Баку, ул. Черногородская, 35
Rojname Ii nes'ryata "TURAL"e' bi kamputere' te' berevkirin u' Ii c'apxana nes'ryata «Azerbaycan»e' te' wes'andin.
Jmar: 3000

Bona azadî, aşîtî û bıratîyê!

DENGÊ KURD

JI c'IIeye' pas'In, sala 1992-a te' wes'andIn.
30 adare' sala 1992-a
Hejmar №4

Fonda C'anda Azerbaycane'. Navgina C'anda Kurd "Ronayi".
Азәрбајҹан Мәдәнијјәт Фонду "Ронаји" Күрд Мәдәнијјәт Мәркәзи.
Азербайджанский фонд культуры Центр курдской культуры «Ронайи»

ҺӘЛӘБЧӘ

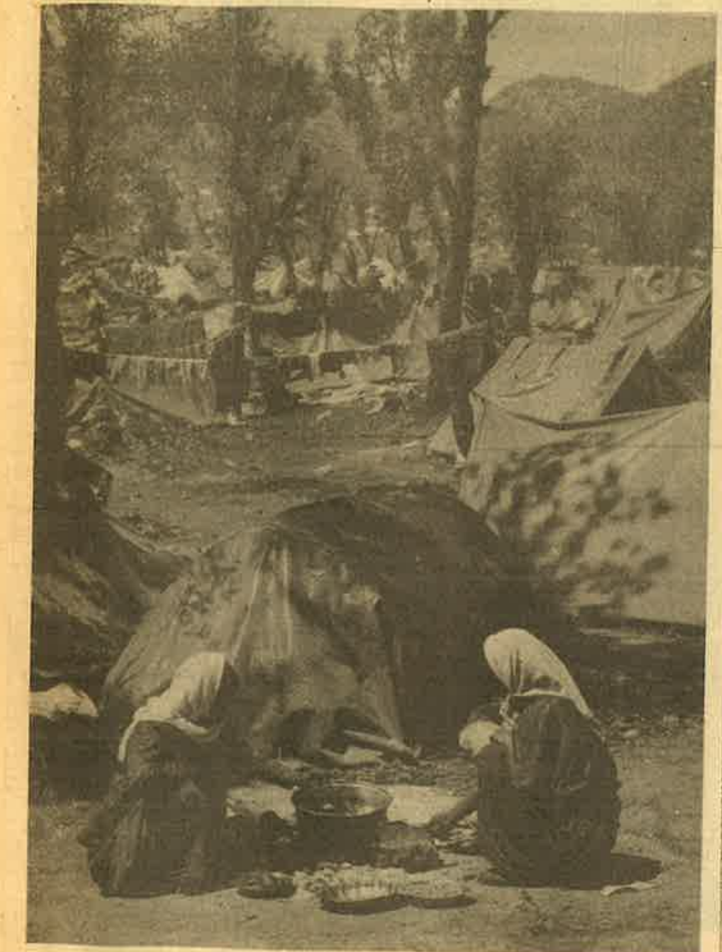

1988-чи илин март ајынын орталарыдыр. Новруза бир нечә күн галыр... Ираг Республикасынын Иран Ислам Республикасына гаршы башладығы мә'насыз вә виранедичи мүһарибә давам едир....Мартын 16-да Сәддам режими ССРИ-дән бәхшиш алдығы кимјәви силаһлары Ираг әразисиндә јерләшән Күрдүстан шәһәри Һәләбчәдә сынагдан чыхардыр. Әмәлијјатдан бир нечә дәгигә сонра артыг 5000 нәфәр өлү, 7000 нәфәр өмүрлүк шикәстдир ...

Күрд халгынын ачы талејинә ганла јазылан, дүнја ичтимаијјәтинин икинчи Хиросима адландырдығы ҺӘЛӘБЧӘ ФАЧИӘСИНИН гыса тарихчәси беләдир...

Бу илки Новрузун гапымызы кәсдирдији бир вахтда да ҺӘЛӘБЧӘНИН ХОЧАЛЫ гардашы доғулду. Бир белдән кәлән, бир көјнәкдән чыхан гардашы.

Көрүрсүнүзмү, Һәләбчә гырғынынын биринчи сәһифәдәки шәкилләри илә Хочалы гырғынынын икинчи сәһифәдәки шәкилләри бир-биринин охшарыдыр. Бәли, фачиәләрин мүәллифи вә автографы ејнидир!...

S'EWATA HELEBC'E'

Eva c'end qurnene pIrsa kurdaye azadariye' ketiye nava avxenIqoka c'end dewletan. Ew dewletana, ew hukmetana her care' kara wan hatIne' ber c'avan pe's'iya we' avxenIqoke' vedIkIn. Wana kara xwe hIldane' s'u'nda disa azaye' nava xwine'da dImewcinIn,.Le' dIbe'n zu', yani dereng xwina neheq erde' namine. Yek ji we' yeke' dIbe'jIn, weki II S'erqe' geleki usa tune, ku tIme' c'ek de'stda bona azadariye' s'erkariye' bIke, II ser axa Wetene' xwe jI vi ali, jI wi ali be' dero-der kIrIne'.
Diroke'da gellek s'er bu'ne, gellek gund, bajar hatIne hIls'andIne'. Pas'e' ji bu'ye edIayi ew gund, ew bajar hatIne dasekInandIn. Le' bajar ji heye, weki ciye' sekIni jI ru'baye' dIne' hatiye hIldane'. Ew HELEBC'EYE.
S'eveke meha adare', wexte' 5 roj mabu'n cejna "Newroz" be' derbaz kIrIne' jehr barandIn vi bajari, jI c'eka kimyaye' meyt ser meytada hatIn.
Seddam Huse'yne', ku Iraq kIre nava gola xwine' hela xwediye' text-tace.
MerIve'n dunyaye'! Hu'n bI hezaran we'neye' zaran, kec'an, bu'kan, kalan, piran, ku nava s'ewata kimyaye'da hatIne kelandIn,gelandin bIne'he'rIn,goti' text -tace' Seddame' xwinme't usa bis'ewtinIn belki careke mayin yeki ahayi zulmkar nebe hukumdar.

AGIRE' XOCALIYE'

Eva ne'ziki 5 salaye, weki ErmenIstane' xwe riya neheq gIrtiye. Pe's'iye' bI' fend-fe'lava, pas'e' ji bI s'ere' neheq dIxweze Qerebaxa C'iya jI Azerbaycane' bIstine.

Nava vi wedayida vIra gellek xwin hatiye re'tIne'. Le' van rojan lI Qerebaxa C'iya bajare' Xocali bI lepe' ermeniye' xwinme't, bI alikariya pIs'tovane'n wane hundur u' derva jI ru'baye' dIne' hate hIldane'.

BI hezaran merIv hatIne kus'tIne', bI sedan meri seqet bu'ne u' dil ketIne.

LI vi bajari tev bIre'd xweye azerbaycani kurd ji dIjiyan.

BI zulma Xoceli s'Ipu'ka Helebc'e' hate wekIlandIne'.

Xwendevane'd he'ja! Hela bIne'he'rIn, we'ne'ye'n ru'pe'le' yeke' c'awa mina we'ne'ye'n ru'pe'le' dudaye.

Zu'da hewci bu'm wi dengi,
PIr hIz dIkIm-ser te bengi.
MIn got tuye' kinge' banki
, S'IkIr idi s'ewq-c'elengi.
Denge' mIni ziz u' kubar,
Her tIm bI te bu'me ruhdar.
Ku har dIbIn dIjmIn, neyar,
BI te dIkIm gazi, hewar!
Em bawerIn qewata te,
Em ji bIbIn taqeta te.
Tu ji bIbe guman, sItar,
Banke xwera kubar-kubar.
Iro tuyi nu'ra Nedir,
JI xew rake hInek kIbir.
GIs'ka bIke tIfaq, bIra,
PIstovanbIn lI her dera.
BI wi dengi Ahmed Xani,
Qirin xIste her mekani.
NIvisi "Mem u' Zin"-destan,
Da naskIrIn kurd, KurdIstan.
Ahmede' ArIf CIzrayi,
BI te sItra her awayi.
Gulustan u' S'Ivan Perwar,
Eyan kIrIn zulma neyar.

•

U'sIbe' Feqi EVDILE.

ГҮНДИ

ГӘРИБЛӘР АНАСЫНА ИТТИҺАФ ЕДИРӘМ

Ағлама,ана!
Ағламағы јасаг ејләјиб дәрдимиз бизә.
Сәни анд верирәм көз јашларына
ағламајасан..
. Диз чөкүб анд ич дәрдимизә.
Көзүн јоллардадыса ја өлүм кәләр
,ја дирим.
Һәлә сән нә биләсән,аj ана, Мән нә
билим.
Көзүндән узагдајам,көнлүндән јох.
Өлүм јасаг дејил Горхма өлүмдән,јох!
Ағлама!
Һаггымыз гејбә чәкилиб,
Бахтымыз үзү мәһшәрә.
Шәһид аналарынын аһыны
Тарих бағышламаз бәшәрә.
Ағлама!
Ағлама,ағладығын оғлундуса
,Вәтән дејилсә Оғлун дејиләм бу күндән,
анам дејилсән.
Ағлама,ана.
Алмамышам әлиндән охшанмаг һаггымы.
Унутма јашамаг һаггыны.
Күнбатандан кәлән дәрдлиләрдән соруш
мәни,
Күндоғана кедән атлылардан...
Гаранлыг дахмамызда
зүлмәтдән ејмәниб
Ахтарма мәни әл һавасына.
Јадына оғлунун телләри дүшәндә
Чәк әлләрини Вәтәнин јарасына.
Бир телини гара һөр,
Гәриб анасы.
Бир телини ағ,
Гәриб анасы.
Гара телин ағарынча
Чыхарыггара күнләрдән
Гәриб анасы.
...Үнванлы-үнвансыз мәктублар кимијик
Јарымыз шәһид олдуг,шәһид.
Јарымыз гәрибдүшдүк,гәриб.
Ким јазыб бу мәктублары,
Ким?..
Кимә көндәриб?
Гәрибләр дурна кимиди,
Дурналар үзү Вәтәнә.
Корумуз чатладар сәни
ГҮРБӘТ,
ғајтар бизи Вәтәнә.
Аһымыз гејбә чәкиб аллаһы,
Зүһр ејләјәр иншаллаһ,сәбрин олсун.
Чисмимизи гүрбәт алса,
Руһумузу тапшырдығымыз дурна сәсли
көјләр
Гәбримиз олсун...

Күрд дилиндән чевирәнләр:
Шамил оғлу ҺӘЖАР
Васиф СҮЛЕЈМАН

НӘ ЈАХШЫ КИ...

Республикамызын бу ағыр,бөһранлы күнләриндә,Гарабағымызда вә сәрһәд рајонларымызда һәркүн ган ахыдылдығы бир вахтда, игтисадијјатымызын бәрбад һала дүшдүјү заманда даһа бир бәла пејда олмушдур. Беләһәрч-мәрчлик дөврүндә һаглы,һагсыз һамы бир-бирини тәнгид, мәзәммәт едир. Бә"зән бу тәнгид вә күнаһландырмалар тәһгир һәддинә чатыр. Чох заманса һәдәф вәзифәли шәхсләр олур.Елә тәсәввүр јараныр ки, бүтүн вәзифәлиләр халгын дүшмәни,һәтта сатгынлардан ибарәтдир. Бә"зән елә олур ки, дүнәнә гәдәр тә"рифләнән адам јени бир вәзифәјә ирәли чәкиләндә кими тәнгид һәдәфинә чеврилир.Һансы ки вәзифәли адамлар ичәрисиндә гејрәтли,әдаләтли,хејирхаһ адамлар аз дејил. Белә адамлардан бири һагда јазмаг истәјирәм.

Биз инди Ермәнистан адланан јердән, өз исти очағындан дидәркин дүшән минләрлә аиләләрдән биријик. Евсиз-ешиксиз,дәрдли-әләмли инсанларын хош сөзә,инсани мүнасибәтә нечә бөјүк еһтијачы олдуғуну чохлары билир. Дүзүнү дејәк ки, о вахтлар вәзифәли адамларын бир һиссәси кәлән гачгынлара гаршы пис мөвгедә дајанмышдылар. Ханлар рајонуна кәлән гачгынларын бахты исә бу барәдә кәтирмишдир. Беләки, илк вахтлардан рәһбәр ишчиләр тәрәфиндән һаглы олан тәләбләримизә көмәкдарыг едилиб.Даһа чох гајғы вә көмәк көрдүјүмүз адам 1988-чи илдә Ханлар рајон Ичраијјә Комитәсиндә ишләјән Имамверди Чәфәров јолдаш иди.Она көрә дә бүтүн гачгынлар көмәк вә мәсләһәт лазым олдугда Чәфәров јолдашын јанына кедирдиләр. Ханлар рајонуна кәлән бүтүн күрд вә азәрбајчанлы гачгынлар Имамверди Чәфәрову өз доғма адамлары билирләр.Кечән илдән исә о,Ханлар рајон Ичра Һакимијјәтинин Ханлар шәһәри үзрә нүмајәндәси тә"јин едилмишдир. Чамаат арасында дејилдији кими, Чәфәров "ел адамы" олараг галыр.

Нә јахшы дүнјада јахшы адамлар вар. Нә јахшы Чәфәров кими ел адамы олан вәзифәли јолдашлар вар.

Бөјүк Сә"динин өлмәз јарадычығындан ики мисра јада дүшүр:" Бир күн көчүб кедәчәксән елиндән, Чалыш ки,јахшлыг кәлсин әлиндән".

Торун ПӘРВАН
Ханлар шәһәри

Маарифчи күрд ше'риндә милли азадлыг руһу

Чәнуби Күрдүстанда инкилис империализминә гаршы давам едән милли азадлыг мүбаризәси шималда јерли һөкумәтә гаршы чеврилди вә 1925-чи илдән башлајараг чәнуби Күрдүстан милли азадлыг һәрәкаты шималдакы азадлыг һәрәкатынын көчлү тә'сиринә мә'руз галды.Шимал һадисәләринә өз гүссәли, гәзәбли ше'рләри илә илкин сәс верән А.Зивәр вә Пирәмерд олду. А.Зивәрин "Шимал Күрдүстаны" ше'ри сәһәр нәсиминә мүрачиәтлә јазылмышдыр. Ше'рдә үч образ вардыр: шаир, сәһәр нәсими вә өтәјиндә дөјүшләр кетмиш дағ. Шаир о дağа кетмәк,онун дәрдинә дәрман, јараларына мәлһәм олмаг истәјир. Лакин јоллар бағлы олдуғу үчүн о,ифтихар вә мәһәббәт долу сөзләрини һәләлик сәһәр нәсими илә көндәрә билир. Шаир бүгүн гәлби илә милли фикрин, азадлыг ешгинин рәмзи олан бу дağа бағлыдыр. Дағын ганa бојанмыш торпағы-дашы халгы бојун әјмәјә дејил,мүбариз олмаға чағырыр. Шаирин үмиди дә елә сијаси-ичтимаи мүһитин јетирдији јени нәслә, бу нәслин өтәјиндә дөјүшләр кетмиш һәмин дағын зирвәсинә азадлыг бајрағыны тахачағы күнәдир.

"Ингилаба кедән һәр фәдајијә Өлүб демә, диридир де. Чүнки тез бир заманда Мәрд ширләр нәсли пејда олачаг. Кәләчәјин мәрд гәһрәманлары өзмлә Вәтәни ојадачаглар."

Пирәмердин "Шәһидләр кәлди", "Күрд гәһрәманларына" ше'рләри 24 мај 1925-чи илдә иртичачылар тәрәфиндән гырғына мә'руз галмыш шимал күрдләринә һәср олунмушдур. "Мәним өлүмүмлә милләтим јашајачаг" дејән күрд гәһрәманлары дар ағачы алтында ифтихарла дајанырлар. Чисмани өлүм онлары горхутмур, өлүм ајағында белә гәлбләриндә јанан азадлыг атәши сөнмүр.

Күрд халгынын мүбаризәсини әкс етдирән бәдии нүмунәләрлә танышлыг милли азадлыг уғрунда халгын сечдији јолла маарифчи поезијанын тәблиғ етдији јолун үст-үстә дүшдүјүнү көстәрир. Даһа доғрусу, поезија маарифчи идеолокијанын нәзәри ән'әнәләриндән чох, халгын һәјат вә мүбаризә тәчрүбәләринә әсасланыр. Күрд маарифчилији јарананда вә идеоложи бир һәрәкат кими формалашанда Күрдүстан од ичиндә иди. Вулкан кими каһ орда, каһ бурда пүскүрән үсјанлар күрд азадлыг һәрәкатынын нә гәдәр чидди вә актуал характер дашыдығыны,бу халгын нечә бөјүк һагсызлыглара мә'руз галдығыны көстәрди.

Күрд маарифчилијинин либерал ислаһатчы голуну тәмсил едән, чәмијјәтдә инсафын, әдаләтин сөзлә, нәсиһәтлә, мәсләһәтлә јербәјер олачағыны тәрәннүм едән Зивәр поезијасы да азадлыг јолуну өлүмсүз, гансыз тәсәввүр етмир вә бу өлүмү өлүмләрин ән шәрәфлиси һесаб едирди. Халгын милли истиглалијјәт мүбаризәсиндә бу идејанын ардычыл тәблиғи һәм ичтимаи сијаси шәраитлә, һәм дә "Шәргин чәнкавәрләри" олан күрдләрин милли тәбиәтинә хас олан үсјанкарлыг вә дөјүшкәнлик әһвал-руһијјәси илә бағлы олмушдур.

Һачы Гадир Који вәтәнин вә халгын башы үзәриндә бөјүк милләтләрин ичиндә әријиб итмәјин тәһлүкәсини дујдугча чарәни милли бирлијә, милли маарифә наил олуб силаһлы мүбаризә илә истиглалијјәт газанмагда көрүрдү.О, күрд үсјанларынын уғурсуз агибәтиндән гүссәләнәрәк силаһлы мүбаризәнин конкрет "планыны" чәкир, сакитчә силаһ топлајыб јенидән мүбаризәјә һазырлашмаға чағырырды.Һачы Који поезијасында "силаһ" сөзү дағыдыб мәһв етмәк мә"насында дејил, гуруб јаратмаг, азадлығы, асајиши бәрпа етмәк мә"насында ишләнир. Шаир күрд халгынын бөјүк азадлыг арзусунун анчаг мүтәшәккил,силаһлы мүбаризә илә һәјата кечәчәјини мүмкүн һесаб едирди.

"Азадлыг ағачы ганла суварылмаса, гәтијјән бар вермәз!"/Бикәс/, "Милләт ган төкмәсә, әл-ајағы ачылмаз" /Дилдар/ кими фикирләр сосиал-сијаси асылылыгдан гуртулмаг јолу кими тәрәннүм олунурду. Пирәмердин ашағадакы мисралары да ничатын бу јолда олдуғуна бөјүк инам ифадә едир:

"Кәнчләрин ганы илә Вәтән чошмаса, Милләт Вәтән үчүн гара кејмәсә, Мин нәфәр мәним кими өлдүрүлмәсә, Ганлы гәләмлә шивән јазылмаса, Бу күрд милләти азад олмаз!"

Әдаләти, һуманизми, рәһмдил вә шәфгәтли дујғулары тәрәннүм едән маарифчи күрд ше'ринин ган төкмәк чағырышы рәһмсизлик вә гәддарлыгдан дејил, инсана гајғыдан,чәмијјәтдә һагты, әдаләти јербәјер етмәк нијјәтиндән ирәли кәлир. Шаир гәлби бу күн төкүлән ганларын сабаһ лалә битирәчәјиндән тәсәлли тапыр:Әкәр ган төкмәк писдирсә, мәнә көрә хошдур, Әкәр бу күн ган төкүлсә, сабаһ лалә битәчәк.

Беләликлә, күрд маарифчилији милли азадлыг јолуну шүурлу, мүтәшәккил мүбаризәдә көрүрдү. Лакин "үмид јолу о гәдәр узун, ничат јолу о гәдәр доланбачдыр ки" ,/Салам/ күрдләрин азадлығыны һәләлик анчаг бир хәјал кими, арзу кими тәсәввүр етмәк олар. Бунунла белә, маарифчи поезија кәләчәјә инанан, "үмидсизлији күфр" /Пирәмерд/ санан, инамлы, ишыглы бир поезијадыр, "күрд өвладларынын бир күн мејдана елмлә, үрфанла кәләчәјинә"/Ә.М.Чаф/"...бир күн бу халгын ишинин јолуна дүшәчәјинә", "јас күнүнүн тој-бајрама чевриләчәјинә" /Салам/ инаныр.

ИНФОРМАСИЈА БЛОКАДАСЫ, ЈОХСА ЛАГЕЈДЛИК

Бәли,јенидәнгурма башлајандан бәри тез-тез ешитдијимиз "блокада" сөзү чох шејләрә шамил едилиб.Дәмир јол блокадасы,сијаси блокада, Јанвар фачиәсиндә телевизија блокадасы, мәтбуат блокадасы...

Әлбәттә,бунларын ичәрисиндә ән чох мәтбуат блокадасындан данышылыр. Истәр-истәмәз адам өзүнә бу суалы верир:ахы нечә олур ки,сон беш илдә Азәрбајчан халгы вә торпағы тәчавүзә мә"руз галыр? Дүнјанын вә Москванын информасија васитәләри нәинки һәгигәти гулаг ардына вурур,һәтта "Новости" гәзети јандырылмыш кәндләримизи ермәни кәндләри кими,говулуб дидәркин салынмышларымызы,фачиәли сурәтдә һәлак оланларымызы исә ермәниләр кими гәләмә верирләр.Һеј фикирләширдим; ахы, биз бу намәрдләрә нә етмишик ки, бизим мә"луматларын үстүнү өрт-басдыр едирләр? Бә"зән дә фикирләширәм ки,бу ишдә өзүмүз дә күнаһкарыг.

Бу күнләрдә телевизија илә чыхыш едән бир елоғлумузун Москва мәтбуатында ишләдијини вә "Азәрбајчандан алынан (әкәр алынырса) һәр бир әсаслы мә"лумат мәтбуатда јер ала биләр" демәси,бир даһа мәни бу гәнаәтә кәлмәјә вадар етди ки, блокадаја дүшмәкдә өз күнаһымыз даһа бөјүкдүр.

Азәрбајчанда јандырылыб күлә дөндәрилән илк кәндләрдән бири бизим Ејвазлы кәнди олду.. . Губадлы рајонунун көздән - көнүлдән узаг бу кәнди бахымсызлыг вә пис мүнасибәт уңбатындан нәинки инкишаф етдирилмиш, әксинә, әһалисинин чох һиссәси јахшы күзәран далынча ири шәһәрләрә вә башга јерләрә көчүб кетмишдиләр.Кәнддә бир груп мүәллим вә торпаға мөһкәм бағлы олан нәнә-бабалар галмышдылар. Буну билән ермәниләр кәндә һүчум едиб чамааты атәшә тутмуш,онлары кәнддән говуб чыхармыш, вар-дөвләтләрини гарәт етмиш,евләрини од вуруб јандырмышдылар. (Сонра исә евләрин дашларыны да сөкүб апармышлар.)

Елә һәмин күн од-алов ичиндә јанан кәндимизин фачиәсини лентә алыб, лазыми тәшкилатлара вердик.Бизимкиләр бу лентдән истифадә едә билмәдиләр. Һәтта "башбилән" рајон рәһбәрләри тәрәфиндән лентин бир һиссәси поздурулду,галан һиссәси исә республика әһалисинә дә көстәрилмәди.

Бәли,ачизлијимиздән истифадә едән ермәниләр ган баһасына чәкдијимиз ленти өз кәндләринин фачиәси кими көстәрдиләр вә өз вәһшиликләрини бизим адымыза јазараг Азәрбајчан халгы һагда мәнфи рә'ј јаратдылар. Дағыдыб јандыранлар да онлар олду,шивән-гијамәт гопаранлар да. Биз исә күнаһкар ахтарырыг. Москва вә дүнја мәтбуатыны гынајырыг. Өз мәтбуатымыз һагда исә һеч нә демәк истәмирик. Мәкәр өз мәтбуатымыз бу беш илдә һәгигәти азмы данып, фачиәләримизи азмы кичилдиб? "Башбиләнләримиз" горхурдулар ки, һәгигәти билән халг гәзәбләниб ајаға галха биләр.Топхана мешәси гырыланда да, Әскәранда илк гурбанлары верәндә дә,Ермәнистандан кәлән гачгынлары јолда сахлајыб зорла кери гајтаранда да халгы алдатмаға чалышмырдыгмы?Бәс "вертолјот дағa дәјиб" дејәрәк ермәниләрә "козыр" верән "бизимкиләр" дејилдими? Хочалы фачиәсини нечә...халгдан кизләтмәк мүмкүн идими???

Бир һалда ки "өзүмүз" өз фачиәләримизи тәһриф едилмиш вәзијјәтдә үзә чыхардырыг, башгаларындан инчимәјә дәјәрми?

Дејәк Москва мәтбуатында ермәниләрин тәрәфини сахлајырлар.Бәс кечмиш ССРИ-нин башга республикаларында нечә,тәчавүзә мә"руз галдығымызы билирләрми? Орада да ермәниләр иш көрүр,тәблиғат апарырлар.

Бу илин әввәлиндә Күрд Мәдәнијјәт Мәркәзинин иши илә әлагәдар Алма-Атаја кетмишдик.Јахшы ки,өзүмүзлә Гарабағын тарихи,дүшдүјүмүз бәлалар һаггында сәнәдләр апармышдыг. Нәинки орада јашајан русларын,газахларын,һеч күрдләрин,азәрбајчанлыларын да Гарабағ һаггында әтрафлы мә'луматлары јохдур. Сәнәдләрлә таныш оландан сонра онлар бизи һаглы һесаб етдиләр ки, нијә һәгигәтин һамыја чатдырылмасына чалышмырыг.Јери кәлмишкән дејәк ки,чәмијјәтимиз јүз әдәд "Черный январь", Величконун "Кафказ" ки абларыны вә дикәр нәшрләри алыб мүхтәлиф үнванлара көндәрмишдир.Бу күнләрдә бүтүн дүнја күрдләринә мүрачиәт гәбул етмишик...Хочалы һаггында олан фактлары Иран,Ираг, Түркијә вә Авропа өлкәләриндә јашајан күрдләрә чатдырмышыг ки,онлар да өз нөвбәләриндә һәгигәтин јајылмасына вә ермәни тәчавүзүнә гаршы дүнја ичтимаијјәтиндә рә'ј јарадылмасына чәһд көстәрсинләр.

Бахыш ҺҮСЕЈНОВ,
"Ронаји" Күрд
Мәдәнијјәт Мәркәзинин сәдри.

SERXWES'I

Gunde' me gundeki bI pergari mezIn bu'. Ne lI ser arane' bu', ne lI ser zozane'. Hevraz bIc'u'yayi tu derdIketi zozana, berje'r bIc'u'yayi tu derdIketi arane'.

ZIvIstane' rews'a gunde' me lode' gihe',kadine' kaye', duye' bIxeriya, paqIs'kIrIna berfa ser xaniya, tewla, goma ,durunga pe'z bu'.

Le' bahare' s'Ire -s'Ira ava kaniya, leme-lema c'eme' rex gundra kIs'iyayi, dare'n kulilk dayi, keriye' pe'z garana de'wer, hespe' kIhel lI c'ayir -c'imena, lI bajona qeyd -c'idar kIri bu'.

Ewqas edete' gunde'meye rInd hebu'n, naha wede' wana dIkIme bira xwe kIzin jI dIle' mIn te'. S'ayi -s'in, rojigIrtIn, kIrivtayi ,cejna Newroz, beranberdan, hevhatIn, neyarti, kec'revandIn,bIndaru'k u' ye'n mayin.

Edeteki gune' meyi dIne' ji hebu'. Je'ra dIgotIn:"S'erxwes'iya me're' ne tutIs't, jIna koti".

Ev edet sale' du cara dIhate derbazkIrIne', yek bahare',devaxle've', yek payiza dereng, ber s'e'mika zIvIstane'.

Bahare', wede' idi belekiya fe'za gund,guntara c'iye' helyane', wede' idi keri, garan, revoye' hespa, dIc'u' bajone', evareke' c'end rIspi, porsipiye' gund beravi mala kalIke' mIn dIbun, gIli-gotIne'n xwe dIkIrIne yek u' sIbe' he' tave' nezerIqandIne' bes'deri nava gund bIbu'n u' pas'e' mal-mal dIgeriyan. Ji ve' male' derdIketIn, dIc'u'ne mala dIne'.

Mereme' wan ew bu', ka bIne' ev zIvistan ser wanara c'awa derbaz bu'ye u' naha ve' bahare' dere' mala wan dos'ani heye, yani tune? Eve' yeke', eve' le'ne'he'randIne' se' roja dIkIs'and. roja sIsiya, evare' ew came'rana, ew xanIm- xatu'nana beravi mala kalIke'mIn dIbu'n, ditIna bI c'avan hIldIxIstIn ,dadIxIstIn dikIrIne me'zina hegiye' dIkIs'andIn, pas'e' dIhatIne ser meremeki.

QIrara wane here gIran ew bu', weki dere' mala ke' dos'ani, malda sIpitayi tunebu'ya, jI tunebu'na gihe' pez, dewware' dere' male' demeketiya bahare'; se' kilo qend, se' me'tr perc'e'res' dIdane pIc'enga sIvIkeki, dIs'andIne we' male' u' teme dIdane',be'je:

- Eve' bIve mala fIlankese'. Be'je bIla sere' wen xwes'be, xwede' dewse' bIde'.

Ev yek bona we' male' jI mIrIne' gIrantIr bu'. SIbetIre' meran mere' we' male' koti-koti dIkIrin, jInan bI nav nu'c'ik dihatIne sere' jIne, zare'n gund bI zare'n we' male' dIkeniyan, qerfe' xwe pe' dIkIrIn.

Yek ji payiza dereng ber s'e'mika zIvIstane' disa porsIpi, rIsIpi mal-mal dIgeriyan. Pas'e' der-dore' c'armedore', loda gihe',kadina kaye', tewle, gom me'ze dIkIrIn. Hema ci bI ci kemasi, pInfiti dIdane kIvs'e', mere' male' dIdane s'erme'. Pas'e' derbazi maldIzke', bInerdIke' dibu'n, c'ewal, te're'n genIm, ceh, ar tiji kIri, eyare' pene'r, torqe', ku'pe'n qeliya qelandi dIne'he'rIn, dIhatIn c'ave'n xwe oda dIgerandIn, yeke'da ru'dInIs'tin carna gIliye'n xweyi tel, tu'j, s'IrIn dIgotIn u' radIbu'n dIc'u'ne maleke dIne'.

Rehme lI we be pe's'iyano kane' ew kIrIna we, ew xireta we? Ne bIc'u'kIi maye, ne mezIntayi, ne xer maye, ne jI bin- bereket!

BI gIliki me her tis't daye be', din daye dindare'.

Naha wede' ewqas salIjI we' roje' derbaz bu'ye, emir- jiyina roja iro dIbinIm agIr me'rIv dikeve, meri dIs'ewIte Wexteki lI vi welate' mezini be' sero- bIno qirar derxIstIn ,weki gereki lI gund ji hemam, klu'b, kinote'atr, riya corde hebe, ez sanIm c'I hebe, c'I tunebe? Ere' welle, bIlle ew gIs'k tIs'teki rInd bu'. Le' kutasi c'I bu? Pas'e' gotIn gohdIre'j ji ne lazIme ...

HIneka gohdIre'j dane ber gulla, hIneka sere' wana berdane c'ol-c'olIstana...

Hineki s'u'nda ke' mangek, dudu, c'end pez, bIzin xweyi dIkIrIn naloga gos't, ru'n, pe'ne'r danine ser pIs'ta gundIyan. Gundiyan ji gotIn, e' eme' c'akine vi eziyeti, waye dIbe'n gund bajare' bIgIhije hev, fIrqiye' ji nav be' hIldan. Ya pak eve herIn jI baje'r ru'n ,pene'r bIkIrIn. A, aha, bIrao ,bavo, daye', xu's'ke', gund neziki baje'r bu' firqi he'di-he'di hate hIldane'.

Yek ji gotIn ,weki mIllet gereki ne'ziki hevbe. C'awa? Qe teyre' simIr vedIgere dIbe qijik,yani ji qIjIk vedIgere dIbe teyre' simIr. AxIr, c'I ku kal- bava gotiye tu kes ne bI s'u'r dIkare je'ke, ne bi bIvIr qut-qutike. Kal-bava jI aha gotiye: " Her teyr xwes'e refe' xwera"

Naha he' c'oke' xwe dIkutun, ya rebbi, me c'I kIr, me c'I ani. sere' gel, le' idi derenge .Naha kalIke' mIni rehmet le'bu'yi lI ve' dIne'bu'ya we', bIgota :

-Lawo, mInra fIrIndeke' peydake, yeke qend ji tune ,perc'e ji tune. Le' disa c'endi c'end te'rr qend peydake, ez her maleke vi welate' mezIn nava se' salada hereke' gIlle' qend bIdIme' u" be'jIm:

- Sere' we xwas'be! Sere' serkare' we axa sarbe, c'awa bu'ye,bu'ye idi ber xwe nekevIn.

Were'n disa vegerIne rIya kal-bavan. BIla disa jI dere' mala gundi ore-ora manga be', kale-kala mi-berxa be', hire-hira hespa , zIre-zIra gohdire'ja be'.

Yek ji deste' mIn bIge'he's'ta deste' mezIne' mezIna, mIne' gIle' qend bIda wi ji u' bIgota:

- BIla sere' te "xwes'be" Hey mala te kavla kulle' bu'yo, tu her tIs'ti dIbe'ji, le' se' gIliya nabe'ji: Ew se' gIli he'jayi hemu' kIrIna, he'jayi hemu' gotInaye

KarkIrin, qiret,yek ji namu's. Kinge' ev yek hate gotIne', kinge' ev yek hate se'ri, ez tu wexta naye'me serxwes'iye'!

Ahmede' HEPO
nIviskar.

BESE,TIRS U' SEW

Zare'd me lI bajare' Baku'ye', lI poliklinika N 17-a hatIne pardari kirIn. Roke' disa zar nexwas' ketIbu', mIn ew bIre poliklinikaye'. MIn doktora ku her car zare' me dIne'heri nedIt, le' s'u'na we' yeke dIn ru'nIs'tIbu' .MIn pIrsi :"Ev kiye ?" GotIn, weki eva doktora nu'ye. MIn zar bIre hundur u'got ,weki ew jI c'I acIze. BI teybeti mIn zare'ra bI kurdi qIse dIkIr u' nIs'ke'va mIn bIhist: " DevIk veke". MIn jI gohe'n xwe bawer nekIr u' lI doktore' ne'he'ri, bo we' ku, dora me tu kes tunebu'. Le' ewa bI kare' xweva miju'l bu'. Ewe' bI xemxuri gewriya zare' me'ze kIr, pas'e' gohdari pIs"Ike'n wi kIr; le' wexta bI deste'n xwe zIke' nexwas' ne'he'rine' disa mIn bIhist :"Vira de's'e?" Idi s'Ikberi tunebu', weki doktora meye nu' bI kurdi xeberdide, ewa kurde...

... Gunde Bozlu'ye' bI tu tIs'tiva jI gunde'n nehiya Lac'ine'ye' mayinva naye' cudakIrIn. Havina van deran cInneta xwede'ye, le' zIvIstana vIra... ilahi ji, wexta ne gaza tebii, ne re'ye' rInd hene, ne ji doktore'n bI xwendIna bIlInd .

LI mala dersdare' gund Ixtiyarda heys't zar mezIn dibu'n. Su'daba jIna wi her tis't dIkIr, weki zare'n we' zIvIstane' bas' dabIrinIn, nexwas' nekevIn .Le' disa be' alikariya pirIka S'aperi nedIbu'. Her care' wexta zar nexwas' dIketIn, ewe' zu' ew pIncare'n ku havInda berav kIrIbu', hIs'k kIrIbu', tu're'n bIc'u'ke ce'he'-ce'he'da darda kIrIbu' bIkar dIani.Le' carna ji wexta nexwas' gelleki gIran dIbu', mam Ixtiyar baweriya xwe bI du'-dermane' pire' ne dIkIr u' c'awa dibe'n, bI zehmete' kulle' dIc'u' jI hehiye' Sekine -doktor dIani We' ji be'jIm, weki dIjwariya aha gundiya gIs'ka dIkIs'and. Belki hemu' gunde'n Lacine' vi halidabu'n. Heta Sekine xanime', doktora zane kare' xwe kuta dIkIr kec'a male'ye mezIn Xalide' c'ave'n xwe ji deste'n we' nedIkIs'and. Ser kIrIna we', derziye'xIstIna we' heyr- hIjmekar dIma. Roke' cirane' wan zara xwe ye nexwas' birIne' nehiye', zar re'da mIrIbu' Eve' s'Ipu'ka cirana Xalide zef poside kIr. Ewe' xwe -xwera got :" eze' ese bibIme doktor u' nehe'lIm dayik ciye' sekIni bona ewled he'sIran bIbarinIn".Evare' bI c'ave'n he'sIr bave'ra got:" Eze' bIbIme doktor" Mamosta Ixtiyar zu'da dIle' xweda dIxwest, weki zareke wi bIbe doktor u' be' hIm gunde' Bozlu'ye', hIm ji gunde'n ne'zik jI bela be' doktoriye' xIlas bike. Pey ve' gotIna Xalide'ra ew pIrr s'a bu' u'got:" Seba bIbi doktor goti rInd hInbi"

... Sala 1981-e' Xalide' we' sale' institu'ta doktoriye'ya ser nave' N. Nerimanov kuta kIr. Le' salek inte'rna we' mabu'. Na idi taba we' nedIhat ? Hesreta merIve'd Lac'Ine', av- hewa we', c'iyaye'd hIzkIri her roj ewa ber bI xwe dIkIs'and. Inte'rna xwe ewe' hIlda paytexte' Qerebaxa C'iya Xankendi (Ste'panake'rta bere'). Sala 1982 lI Xankendiye' inte'rna we' xelas bu' u' ewa gunde' Karikis'lake' kivs' kIrin c'awa doktor. Ewa ida Lac'ine' bu', c'I KarikIs'lak ,c'I Bozlu' herdu ji bona we' yek bu'. Pas'e' ewe' emre' xwe xorteki jI gunde' HajIlare'va gIre'da'u' hate Baku'ye' Pas'wextiye' ewe' mInra got, weki bona mIn hemu' zar hetaviye, le' ez gelleki s'a bu'm wexta pe' hesiyam, ku nIqItka ewa dIne'he're zare'n kurda ji hene.Iro disa em rasti we' hatIn . Le' awa mina bere' bes'erxwes' nibu'. Me derheqa we' yeke' da je' pIrsi. Ewe' kesereke ku'r kIs'and u' got:" -Iro doktor dIc'In u' zara dIne'he'rIn, dermana dInivIsin le' derman peyda nabIn. S'ir u' xwerIne'n zare'n vIrni ke'mIn. Le' evana tu yek bo gele' Azerbaycane' tIrseke usa mezIn nine. Azerbaycan iro ji dIkare bI her tIs'tiva xwe xweyike tIvdira riya dIjwariye' bIbine. Le' xemxuriya mIne here gIran ev nine. Ez iro lI vIr dIjim ,le' malbeta mIn gIs'k lI Lac'ine'ye. Qewm-pIsmane'n min e'pe'ce lI gunde' Hacilare'ne. Ev gunda hema rex gunde' Xoznavare' nehiya Gorise'ye. Isal idi 5 sale merIve'n me he' kInce'n xwe dernexIstine u' bi merIvtayIi xew nekIrine. Eva sala pe'ncane bona wana xew hesrete. Iro ermeniyan gunde'n Qerebaxa C'iya vala kIrIne, sIbe' dore' be' nehiya Lac'ine'. C'end roj bere' bIre' mIn institu't his'tiye c'u'ye c'iyaye'n meye bI ziyareti xweyike.DIbe', weki hetani axa weten jI dujmIn xelas nebe ez venagerIme institu'te'. Ez nIzanIm c'ave'n dunyaye' lI ku dIne'he'rIn? Ilaca min hebu"ya c'Iqas denge' min bIhata mIne' bIkIra gazi, weki dunya denge' mIn bIbihize MIne' bIgota:" Bese gele' mIn nava tIrs, sewe'da xweyikIn! DestdIre'jno,bIzanIbIn evi geli bI hezar salan usa rehIn avitiye vi erdi, weki ne ermeni, ne ji hIneke'd mayIn nIkare wana jI ser axa kal- bavan rake."

Tamara REFO

ЧЕРНЫЕ ДНИ ПРОШЕДШЕЙ ВЕСНЫ

Ушел в историю год 1991.Летописцы,социологи подведут итоги года и дадут ему соответствующую оценку. Но сейчас уже ясно, что год, как и предвещали мрачные гороскопы выдался тяжелым.Это год,когда безоружный народ противостоял путчу, год,когда распался СССР,год экономически несостоятельных мер,которые разогнали инфляцию до чудовищных размеров, год тревог и надежд.

А курдам,особенно, запомнится весна прошлого года,когда разыгралась трагедия курдов Ирака. Никогда не забуду слова курдского беженца,который горько пошутил:"-Да,не везет курдам на весну".Весной 1988 года применили химическое оружие против курдов в городе Халабджа (Ирак).В результате чего погибло 5 тысяч человек и около 10 тысяч получили тяжелые ожоги и отравления. Исчезли с лица земли сотни деревень, люди остались без крова.Весенние дни 16,17,18 марта стали черными днями в истории многострадального курдского народа.

А весной 1991г. началось массовое истребление курдов Ирака.Опять горе, опять стоны.Почему же курдам так не везет весной? Весной,когда кругом все цветет и пахнет, когда оживает природа,пробуждается земля,которую ласково греют лучи солнца, летят перелетные птицы.Неужели курды- "богом забытый народ?"

Я - раненая птица, восставшая против кнута.

Я - упрямое наводнение,восставшее против собственных берегов, стеснивших меня.

Не успокоюсь,не усну, нет покоя.Мой покой был фонарем,который потушил ураган.

Нет пощады

Моя пощада была морем, которое выпили киты. (Абдулла Пашеу,поэт)

За всю свою многовековую историю по ряду причин курды не смогли создать единого государства и входили в состав различных империй.

После первой мировой войны произошел последний раздел Курдистана, горной страны, богатой полезными ископаемыми.Эта страна оставалась в положении вечного полигона, на котором шло взаимное истребление враждующих армий и одновременно разрушение страны курдов и их культуры.В бесконечном водовороте политических противоборств военный потенциал курдов учитывался и использовался с обоих сторон,и за все это курдский народ расплачивался разрушенными городами и селами,своими культурными ценностями.

А весной 1991 года, когда курды пытались добиться от Багдада признания своих законных прав, разыгралась трагедия.Очередная весенняя трагедия.

И вновь, в который раз, этому обездоленному народу пришлось познать горькую судьбу оставшихся без крова и крыши над головой.Не было выхода.Курды бежали в соседние Турцию и Иран,где и нашли свое убежище.В пограничных горных районах скопилось свыше миллиона курдских беженцев из Ирака.Миллион человек,миллион драм, если не трагедий.Вопли несчастных стариков, душераздирающие стоны женщин, истерический плач и слезы беззащитных детей. Голод и холод.Зрелище невыносимое для всякого здравомыслящего человека. Как много пришлось пережить курдской женщине?! .За одну весну ее милая женственность,без преувеличения, стала и дважды и трижды мужественной. Женщина со слезами на глазах и с младенцем на руках среди хаоса и разрушений.

Женщина и ребенок в потоке беженцев... Дети- беженцы... Что им пришлось испытать весной 91-го? В то время когда их сверстники резвились в Парке отдыха на "Веселой горке", посещали аттракционы, засыпали в мягкой, уютной кроватке с любимой игрушкой, под колыбельную песенку счастливой мамы,они (курдские дети Ирака) совершали вынужденный круиз "романтического путешествия счастливого детства" по снежным тропам гор Ирана и Турции,спасаясь от геноцида.А вечером голодными засыпали в лагерях беженцев под свист пуль и стоны измученной матери.

"Я не приемлю царства будущей гармонии, если в ее основание будет заложен хоть один замученный ребенок"- говорил Ф.М.Достоевский.

Весенние дни 1991 года сконцентрировали в себе неодолимые страдания,смесь жестокости и зла.А какая будет весна в этом году?

Очень хочется, чтобы вместе с первой ласточкой и первыми подснежниками наступили светлые, теплые дни. Чтобы дети рисовали голубое, чистое небо, без дыма и подбитых самолетов над лагерями курдских беженцев. Чтобы курдский ребенок из комочка речной глины не винтовку вылепил себе,а куклу. Говорят,если плачет ребенок- успокойте его! Если плачет взрослый - задумайтесь! Весной прошлого года у курдов плакали взрослые и дети. Они оплакивали курдов и шиитов,погибших в кровавой бойне, учиненной Саддамом Хусейном. Дай Бог, чтобы весна 91 года была последней весной тревог, и, не дай Бог, чтобы взрослые и дети плакали весной, накануне праздника НОВРУЗ.

СЛЕЙМАНЕ РАФО

ОТ РЕДАКЦИИ

После выхода в свет первого номера газеты "Данге курд"(Голос курда"), в редакцию нескончаемым потоком идут поздравительные телеграммы и письма. Мы благодарим всех наших читателей за теплые и искренние поздравления. Признательны академику АН Казахстана Надиру Каримовичу Надирову,который одним из первых поздравил коллектив газеты "Данге курд" с историческим событием.Ему очень понравилось оформление и содержание первого номера. "Желаю успехов в благородном деле,направленном на прогресс нашего многострадального народа.Мы искренне заинтересованы в сотрудничестве с Вами в политической,экономической и культурной областях.Мы надеемся, что наши связи будут еще одной ниточкой,связывающей дружественные Азербайджан и Грузию." Это пишет из Тбилиси Ю.Набиев, председатель курдской ассоциации "Ронай" республики Грузия. Много добрых слов в адрес издателей газеты в письме из Джалал-Абада(Кыргызстан),которое написал ветеран Великой Отечественной войны Саное Карам Мигеев. Пишут нам из Чимкента,Целинограда,Киева и др. Но,к сожалению,опубликовать всю корреспонденцию не представляется возможным.Пожелания и напутствия читателей будут сигналом к плодотворной, творческой деятельности представителей журналистского корпуса газеты "ДАНГЕ КУРД".

KÜRDÜN SĀSİ

Маарифчи күрд ше'риндә милли азадлыг руһу

ЗҮМРҮД РӘҺИМОВА
күрдшүнас,филолокија елмләри намизәди

"Ајағым әсирлик зәнчириндә, бојнум зилләт дүјүнүндә (олса белә), Әкәр дилим тәрпәнәрсә, азадлыг дејәчәк".(Салам)

Күрд әдәбијјатында азадлыг һәмишә дүнјанын әвәзсиз не'мәти кими тәрәннүм олунмуш, азадлыг уғрунда чарпышан инсан өмрү ән ләјагәтли, мә'налы өмүр кими гијмәтләндирилмишдир. Азадлыг арзусу бүтүн арзуларын фөвгүндә дурмуш, әсирликдә,әсарәтдә кечән һәјат өлүмә бәрабәр тутулмушдур. Һәлә XI әсрдә јашамыш күрд классики Фәке Тәјран "...нә гәдәр сағам, азадлыг уғрунда вурушачағам" дејирди. Саламын "Әсир гуш" ше'риндәки гәфәс гушунун дилиндән дә "Өлсүн о кәс ки, азад дејил. Бир саатлыг әсирликдән өлүм јахшыдыр" сөзләри ешидилир. Пирәмерд "гәфәсдә буғда дәни јемәји" һәгарәт саныр, Зивәр инсана "азад дејилсәнсә,јашама" дејир. XX әср күрд әдәбијјатынын бөјүк классики А.Горанын "Шәһид" ше'ринин гәһрәманы, вәтән уғрунда һәлак олмуш Һәло бәји дә сон нәфәсдә вәтәнин гојнунда азад јашаја билмәмәси јандырыр.

Күрд маарифчилији азадлыг дедәндә бир шәхсин дејил, бүтүн халгын милли,мәнәви,әгли тәләбатыны өдәјән сијаси,ичтимаи мәфһуму нәзәрдә тутурду. Маарифчи поезијада азадлыг һаггы, һәгигәти, инсанлығы әдаләти,инсафы тәнзимләјән бир категорија кими тәсәввүр олунурду. Салам "Күрдүстан мәктәби" символик поемасында Азадлығын һәбс олунмасы илә Һәгигәтин, Сәдагәтин,Иттифагын, Елмин дә һәбс олундуғуну көстәрир. Онун "Ағачдәлән" (Тагтагкәрә) ше'риндәки "Һагг тушу"- Ағачдәлән символик ингилабчы образыдыр. Шаир Ағачдәләнин кечәләр мешәни башына көтүрән "таг-таг" сәсини "һаг-һаг" кими мә'наландырмыш мәрд,үсјанкар бир характер јаратмышдыр. Онун "Нә гәдәр сағам, һагг дејәчәјәм, ја һаггымы, интигамымы алачағам, ја һаггым үстә мәни өлдүрәчәкләр" сөзләри өз әмәли, әгидәси уғрунда ән ағыр сынаглара һазыр олдуғуну көстәрир.

Азадлығы кимдән вә нечә алмаг мәсәләси маарифчи поезијанын тематикасында әсас јер тутур. Классик поезијада вә фолклор нүмунәләриндә азадлыг дејәндә "рум,әҹәм" әсарәтиндән хилас олмағы дүшүнүрдүләр.

Күрдүстан XX әсрдә Инкилтәрә,чар Русијасы, сонралар исә Алманија вә АБШ-ын мараг даирәсинә дахил олду вә бу мараг сијасәт аләминдә нашы вә садәлөвһ олан күрдләрин азадлыг арзусуну сону көрүнмәјән кешмәкешли бир јола салды.Һ.Којинин "Чизир вә Ботан торпағы" поемасында мәһз бу дөврдә күрдләрин дучар олдуғу сијаси, ичтимаи фәлакәтләр әкс олунмушдур. 1877-78-чи илләр рус-түрк мүһарибәсиндә Түркијәнин мәғлубијјәти бу өлкәләр арасында баш верән өтән мүһарибәләрдә олдуғу кими Күрдүстаны јени парчаланмаја, күрдләри јени бәлалара мә'руз гојду

.Чизир вә Ботан торпағыны, јә'ни күрдләрин Вәтәнини Јүз һејиф, јүз тәәссүф Ермәнистан едирләр. "Гур'ана"а јүз дәфә анд олсун, һеч гејрәт галмајыб, Ермәнистан пејда олур, күрдләрдән јери галмыр. (сәтри тәрчүмә)

"Ермәнистан јаратмағын" илһамверичиси чар Русијасы,ермәни һавадаралары иди. 1878-чи илдә Берлин конгресиндә Франсанын васитәчилији илә Түркијә, Русија вә Инкилтәрә арасындакы анлашмаја көрә Түркијә христиан әһалисинин сијаси, дини вә мәдәни инкишафыны, о чүмләдән ермәниләрә мәдәни мухтаријјәт верилмәсини тә'мин етмәли иди. Ермәни милләтчиләри фүрсәтдән истифадә едәрәк Чизир вә Ботан торпагларыны "Ермәнистан етмәк" хәјалына дүшмүш вә бу идејаны ермәниләрин мә'лум дәстхәтти илә күрдләрин милли-мә'нәви сәрвәтләринин мәһв едилмәси,онларын физики мәһви илә һәјата кечирмәк истәјирдиләр. Бу ишгал просесиндә "Мәсчид-килсә, мүәззин-зәнк, газы-мәтран, мүфти-рәһбан олурду". Који "имандан узаг, динсиз, залым дүшмәнин" әлиндә әсир олан күрдләрин ничатыны милли мүтәшәккилликдә, милли шүурун ојанмасында көрүрдү.

Биринчи дүнја мүһарибәсиндән сонра империалистләрин чинајәткар фәалијјәти нәтичәсиндә Күрдүстанын әразиси дөрд һиссәјә бөлүндү. Бу бөлкү күрдләрин азадлыг ешгини сөндүрмәди,онлары талејә бојун әјән мүт'и, мәзлум бир милләтә чевириб милли азадлыг мүбаризәсиндән чәкиндирмәди.

20-чи илләр инкилис империализминә вә јерли иртичаја гаршы милли азадлыг мүбаризәсинин чошғун дөврү иди. Күрдүстанын бүтүн бөлүнмүш һиссәләри мүбаризәјә галхмышды. 1918-чи илдә чәнуби Күрдүстанда шејх Маһмуд һәрәкаты илә башланан антиимпериалист мүбаризә тәдричән ајры-ајры рајонлары, вилајәтләри бүрүдү.Милли азадлыг һәрәкатынын јаратдығы кәркин сијаси-ичтимаи мүһит маарифчи поезијанын идеја-тематик инкишафында башлыча јер тутду. Бу һәрәкатларын шаһиди, иштиракчысы олан һәр бир күрд шаиринин јарадычылығы милли идејаларын, милли мүстәгиллик һарајынын ајнасына чеврилди. Поезија бу һәрәкатлары доғуран, халгы заман-заман мүбаризә мејданына сәсләјән сијаси, ичтимаи вә игтисади сәбәбләрә, "отуз милјон күрдүн чөрәксиз,сусуз, һәјатдан безар, она-буна хидмәтчи", "өз торпағында гәриб", "өз евиндә јерсиз" (Салам) галмасына баис олан гүввәләрә гаршы чыхды. Лакин "азадлыг, мүстәгиллик" дејән сәсләри сусдурмаг үчүн күчлү һакимијјәтә малик олан бу гүввәләрин гырғынлар төрәтмәк тәчрүбәси вар иди вә бу тәчрүбә хүсусилә милли азадлыг һәрәкатынын бу чошғун дөврүндә кара кәлди.

Саламын "Милләтләр чәмијјәти", Зивәрин "Вәтәнимин шикајәти", Бикәсин "Күнаһым нә иди..." ше'рләри инкилис империализминин чәнуби Күрдүстаны ишғал етмәси нәтичәсиндә күрдләрин дучар олдуғу мүсибәтләрә һәср олунмушдур.

Зивәрин "Вәтәнимин шикајәти" ше'ри инкилис империализминин ишғалыны кәскин тәнгид едән үсјанкар бир әсәрдир. Инкилис ишғалындан хилас олмағын јолуну шаир бу ше'рдә ничаты "Гүдси мүбарәкин үстүнә кәлән" сәлиб әһлинә гаршы" "Сәлаһәддин руһунун" ојанмасында вә Шәрг халгларынын бирлијиндә көрүрдү.

(арды 6-чы сәһифәдә)